

FOTÓMŰVÉSZETI ALKOTÁSOKHOZ FŰZŐDŐ SZERZŐI ÉS SZEMÉLYISÉGI JOGOK

BEVEZETÉS

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2022/3. számában az iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotások jogi védelme tárgyában megjelent írás nyitó gondolata az a művészet-elméleti alapvetés volt, amely különbséget tesz a műalkotások térbeli megjelenési módját, egyidejűségét szem előtt tartó térbeli művészetek (leginkább festészet, szobrászat, fotóművészet és építészet) és a művek időbeliségére, az időbeli sorrend fontosságára épülő időbeli művészetek (irodalom, film, zene és tánc) között.¹ *Értelemszerűen a térbeli* (tárgyalkotó) művészetek közé tartozik a jelen cikk témájául választott fotóművészeti alkotás, amelynek keretében a valóság technikai eszköz segítségével történő kétdimenziós leképezése, megőrkítése valósul meg. Napjainkban ezeknek a vizuális tartalmaknak – főként az online térben történő – ellenőrizetlen és sokszor követhetetlen többszörözése és utóhasznosítása mind alkotói, mind felhasználói oldalon jogi, etikai és egyéb kérdések sokaságát veti fel.

Jelen írás – merítve a szerzők által írt, a Médiatudományi Intézet gondozásában megjelent tanulmánykötetből² – a fotóművészeti alkotások szerzői jogi környezetét mutatja be, kiemelt figyelmet szentelve a portréfotózás, a műtárgyfotózás, az épületfotózás, a reklám céljára készített, valamint az interneten felhasznált fotók jogi vonatkozásainak.

1. Fotográfia, fényképészet, fotó, fotóművészeti alkotás

A fotográfia vagy fényképészet nem más, mint a fény által közvetített képi információk rögzítése technikai eszközök (fényképezőgép, fényérzékeny anyag stb.) segítségével.³ Elnevezése a görög φως, phos („fény”), és γραφικ, graphis („rajz”) szóból ered, tehát „fényvel rajzolást” vagy „fényrajzot” jelent. A fotográfia célja lehet gyakorlati vagy művészi. Kezdetben a fotó nem akart többnek látszani, mint precíz, valóságot leképező eszköz. A 19–20. szá-

* A szerző a Miniszterelnökség vezető-kormányfőtanácsosa, a Szerzői Jogi Szakértő Testület tagja.

** A szerző az Oppenheim Ügyvédi Iroda ügyvédjelöltje. A jelen tanulmányban kifejtett gondolatok a szerzők saját véleményét tükrözik, azok nem azonosak a fenti intézmények álláspontjával.

¹ Kiss Zoltán Károly, Kiss Dóra Bernadett: Iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotások jogi védelme és párhuzamos oltalmazhatóságuk lehetősége. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 17. (127.) évf. 3. sz., 2022. július., p. 58.

² Kiss Zoltán Károly: A vizuális művészetek és a jog 2. Építészet, fotóművészet, alkalmazott művészetek. NMHH Médiatudományi Intézet, 2021.

³ Zombori Béla: Művészeti és építészettörténeti kifejezések gyűjteménye. Műszaki Könyvkiadó, 1996.

zad fordulóján kezdték egyre szélesebb körben művészetként elismerni, ezzel egyidejűleg alakultak ki a fotóművészet sajátosságai. Közben szétváltak a nem művészi igényű fotózás különböző területei is, hiszen más és más kvalitásokat és technikát igényel például a portréfotó, a természetfotó, a sajtófotó, a reklámfotó.⁴

Az ún. gyakorlati célú (amatőr vagy privát) fotózás tehát nem a fotóművészethez, hanem a fotográfia kultúrtörténetéhez tartozik. Szilágyi Sándor fotótörténész szerint „*az alkalmazott fotográfia (a sajtó- és reklámfotó, a természetfotó, a színház-, tánc-, építő- és egyéb művészetek mégoly esztétikus dokumentációja és népszerűsítése) sem tartozik a fotóművészet körébe, hiszen ezek médiuma a szakajtóban és a tematikus albumokban megjelenő nyomdai reprodukció, nem pedig a fotóműtárgy. Ráadásul az alkalmazott fotográfiából hiányzik minden autonóm művészi alkotás alapja: a szerzői szabadság, hiszen nem az alkotó, hanem mások (a megrendelők, szerkesztők, reklámszakemberek stb.) döntenek el, melyik a jó kép, s melyik nem. Sokkal több közülük van a reklámpszichológiához, a hatás lélektanához, mint a művészi alkotó folyamathoz.*”⁵ Az ismert fotótörténész fogalom meghatározása szerint a fotográfia az emberi kommunikáció olyan formája, amelynek médiuma valamilyen hordozón (papír, üveg, fém stb.) technikai (optikai és kémiai) úton állóképként rögzített hullámmozgás (ezek többnyire fényhullámok, de lehetnek rádió-, röntgen-, hő-, UV- és infrasarkanak-hullámok is). A bennünket közelebről érdeklő, művészi igényű fotográfia ennek nyilvánvalóan csak egy rendkívül kicsiny szelete: a képzőművészeti és a fotográfiai kommunikáció egymást metsző részterülete. A képzőművészet felől nézve: olyan műtárgy, amelyet fotográfiai eszközökkel hoznak létre. A fotográfia felől nézve: fotóművészet az, ami nem amatőr, de nem is alkalmazott fotográfia.⁶

A jog felől vizsgálva a fotózás, a fotóművészet definíciós környezetét és szabályozási keretrendszerét, már nehezebb helyzetben vagyunk. Ennek magyarázata az, hogy a fotózással kapcsolatos tevékenységeknek – hasonlóan a képzőművészethez és ellentétben az építészettel vagy az iparművészetrel – nincs közjogi beágyazottságuk, másként fogalmazva, a fotóművészethez közvetlenül nem kapcsolódnak közfeladatok, közigazgatási eljárások, hatósági intézkedések. Mindez összefügghet azzal is, hogy a fotózás legtöbb irányzata – a portré- és az eseményfotózás kivételével – nem megrendelés vagy megbízás, hanem többnyire egyéni elhatározáson alapuló individuális (és nem közösségi) alkotómunka eredménye, amelyeknél nem szükségképpen indokolt szabályozni a szakmagyakorlás feltételeit, a foglalkoztatás körülményeit stb.

⁴ Bene Zoltánné Pusztai Virág: Médiaelmélet. „Mentor(h)áló 2.0 Program”: http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/MediaelméletV2/iv11_a_fotografia_fogalma_cljai.html.

⁵ Szilágyi Sándor: Meghatározások. Beszélő, 7. évf. 6. sz. Forrás: <http://beszelo.c3.hu/cikkek/meghatározások>.

⁶ Kérdéses lehet még a digitális állóképképzés hovatartozása, ami inkább a multimédia tárgykörébe tartozik: adekvát megjelenési formája nem a fotóműtárgy, hanem a monitoron, vásznon, falon vagy bármilyen felületen megjelenített virtuális kép (és az installáció), és így egészen más esztétikai (szintaktikai) kérdéseket vet fel, mint a fotográfia. A fotóalapú számítógépes print sem fénykép, hanem komputergraffika.

A hazai joganyag egészét tekintve kijelenthetjük, hogy nem találunk kifejezetten a fotózást, illetve az azzal összefüggő tevékenységeket fókuszba helyező jogi normát. Mivel a fotóművészetnek nincs külön ágazati jogszabálya, így nem is merült fel jogalkotói és jogalkalmazói igény e művészeti ág és magának a fotóművészeti alkotás fogalmának részletesebb, egzaktabb körülírására. Ebben az értelmezési tartományban legfőképpen az áfatörvény bír jelentőséggel, amely a legrészletesebb és legkimerítőbb felsorolását adja a műalkotásoknak.⁷ E felsorolás 7. pontja szerint műalkotásnak minősül a „művész által saját kezűleg készített, és általa vagy felügyelete alatt legfeljebb 30 számozott példányban – minden méretet és hordozót ideértve – sokszorozott, és a művész által szignált fénykép.” Ennek a definíciónak az érdekessége az, hogy a műalkotásnak elismert fényképet az azt létrehozó művészhez kapcsolja, ugyanakkor a művész státuszának kritériumait már nem határozza meg. A jogi szabályozás ugyanis nem hivatott sem a művész, sem a mű absztrakt fogalmának tisztázására, különösen nem az alkotónak a nem alkotótól és az alkotásnak a nem alkotástól történő elhatárolására. Ezért megalapozott az a megközelítés, amely a műként történő társadalmi felhasználás tényére, illetve igényére építi a szerzői jogi védelem elismerésének vélelmét. Vagyis nem bármely alkotás minősül szerzői műnek, hanem csak az, amely a társadalmi tevékenység meghatározott területein, azaz az irodalom, a művészet és a tudomány területén jön létre.⁸

Kiemelést érdemel a Médiatörvény definíciója a kiadványról, amely evidensen a könyv és a sajtótermék gyűjtőfogalma, de mint egyéb nyomtatott anyag, a fotót tartalmazó kiadvány és a nyomtatott fénykép is idetartozik.⁹ Ez a felsorolás csupán abból a szempontból érdekes számunkra, hogy a fotót mint nyomtatott anyagot azonos szintre emeli a könyvekkel és az egyéb sajtótermékekkel. E fogalomhasználat állandóságára utal, hogy eredetileg a sajtóról szóló 1986. évi II. törvény emelte be a sajtótermék felsorolásába a rajzot vagy fotót tartalmazó kiadványt. Itt kell megjegyezni, hogy a nem kis részben közjogi elemeket is tartalmazó Médiatörvény¹⁰ sok minden egyéb mellett szabályozza a nyomtatott sajtótermékek beje-

⁷ Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény 8. számú melléklete.

⁸ *Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: Magyar polgári jog – Szerzői jog és iparjogvédelem.* Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2012.

⁹ A médiaszolgáltatásról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (a továbbiakban: Médiatörvény vagy Mttv.) 203. §-ának 22. pontja: „Kiadványok c) egyéb nyomtatott anyag (címtár, névtár, grafikát, rajzot vagy fotót tartalmazó kiadvány, térkép; röplap; nyomtatott képeslap, üdvözlő- és más hasonló kártya; nyomtatott kép, minta, fénykép; nyomtatott naptár; nyomtatott üzleti reklámananyag, katalógus, prospektus, reklámposzter és hasonló; egyéb szöveges kiadvány) ide nem értve: nyomtatott öntapadó papír (matrica), postai, jövedéki, illeték- stb. bélyeg, bélyegnyomott papír, csekk, bankjegy, részvény, értékcikk, kötvény, okirat és hasonló;”

¹⁰ A médiahatóság, mint a közigazgatási intézményrendszer egyik szereplője, a közjog területén működik, a közérdek védelmében léphet fel, és alkalmazhatja a vélemény- és sajtószabadság korlátjaként megjelenő, a médiatartalmakat érintő törvényi szabályokat. A médiajogi jogsértések ugyancsak közjogi norma megsértésének minősülnek. Bővebben lásd: *Koltay András, Lapsánszky András: Az új magyar médiaszabályozás alkotmányossági kérdései.* Iustum Aequum Salutare. VII. 2011. 2. sz. Forrás: <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20112sz/02.pdf>.

lentésének szabályait.¹¹ A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) Hivatalának vonatkozó eljárása azonban nem műfajtákra – és ezen belül például a fotóra – helyezi a hangsúlyt, hanem a médiaszolgáltatások és sajtótermékek fajtáira, típusaira, ily módon a médiatörvény kívül esik a fotózással szoros kapcsolatba hozható jogszabályok körén.

A hazai szerzői jogi szabályozás is adós maradt a fénykép, illetve a fotóművészeti alkotás fogalmának a tisztázásával. A régi Sztj. csupán megkülönböztette a szerzői jogi védelemmel bíró művészi fényképet (fényképészeti műveket) és a rokonjogi védelmet élvező fényképet anélkül, hogy ezek pontos elhatárolását tisztázta volna.¹² A régi Sztj. miniszteri végrehajtási rendelete ehhez csupán annyit tett hozzá, hogy az ábrák és szemléltető eszközök védelme alá tartoznak a művészi vagy tudományos alkotásnak nem minősülő szakmai fényképek és filmek is.¹³ Szakmai fényképek alatt bármely szemléltető eszközként funkcionáló – kereskedelmi, oktatási, tudományos ismeretterjesztő stb. témában készült – nem művészi fényképet értünk, e kategória köznapi értelmében. Az 1999-ben hatályba lépett „új” Sztj. már nem tesz különbséget a két minőség között; az egyéni-eredeti jelleggel rendelkező fotóművészeti alkotást nevesíti a műfajták példálózó felsorolásában,¹⁴ míg a fénykép a szerzői jogi védelemből kizárt kreatív tartalmi elemek (például eljárás, működési módszer, matematikai művelet) között sem kapott helyet.

2. Fotóművészeti alkotások szerzői jogi védelme

2.1. A jogvédelem terjedelme

A régi Sztj. a fotók tekintetében kétféle oltalmat ismert, amelynek megfelelően a művészi értékkel és egyéni-eredeti sajátosságokkal rendelkező művészi fényképek szerzői jogi védelemmel, míg az ilyen jellemzőket nélkülöző fényképek sajátos rokonjogi védelemmel bírtak. A művészi vagy tudományos alkotásnak nem minősülő szakmai fényképek a megjelenéstől, illetve a nyilvánosságra hozataltól számított 15 éves védelmi idő alatti bármilyen felhasználá-

¹¹ Mttv. 46. § (1) A sajtótermék nyilvántartásba vételét annak kiadója vagy alapítója kezdeményezheti. Ha a sajtótermék alapítója és kiadója eltérő személy vagy vállalkozás, viszonyukat, a sajtótermékkel kapcsolatos feladataikat és jogaikat megállapodásban rendezik.

¹² L. 1969. évi III. törvény a szerzői jogról (a továbbiakban: régi Sztj.) 1. §-ának (1) bekezdését és 51. §-át.

¹³ A szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény végrehajtásáról szóló 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet 36. §-ának (1) bekezdése.

¹⁴ A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) 2. § (2) bek. i) pontja.

lásához (a szabad felhasználás eseteit kivéve) a készítő hozzájárulására volt szükség.¹⁵ Nyilvánvaló, hogy a digitális korban ez a követelmény gyakorlatilag tarthatatlanná vált, ennek híján pedig az elavult oltalmi forma helyzete is olyannyira megkérdőjeleződött, hogy az Szjt. érdemi indoklás nélkül helyezte hatályon kívül.¹⁶

A Szerzői Jogi Szakértő Testület (a továbbiakban: SZJSZT vagy testület) hírszolgáltatási anyagok jogi védelmével foglalkozó szakvéleménye szerint az Szjt. a fényképészeti alkotásokat is ugyanolyan feltételekkel védi, mint az irodalmi és művészeti művek egyéb kategóriáit. Valójában a „fotóművészeti” jelző is némileg félrevezető az új szabályozás tükrében, és emlékeztet a „művészi” jelzőre a régi Szjt. végrehajtási rendeletében szereplő példalózó listában említett „művészi fényképek” kapcsán, amely az egyszerű és legfeljebb csak rokonjogi védelmet élvező fényképekhez képest meglevő különbséget hangsúlyozta. A szakvélemény szerint továbbá nincs szükség a fényképek esetén valamilyen speciális „művészi” jellegre; szerzői jogi védelmük egyetlen feltétele az, hogy megfeleljenek az eredetiség fogalmának. Ez a fogalom pedig – az európai és nemzetközi jogfejlődéshez igazodóan – jóval kevésbé igényes feltételek meglétét kívánja meg, mint ahogyan az a régi Szjt. esetében volt irányadó. Elegendő az, hogy a produktumban az egyéni jelleg valamely minimuma megnyilvánuljon; tehát, hogy az ne legyen teljesen meghatározva a körülmények vagy az alkalmazott eszközök által; legyen legalább minimális tere a különböző megoldások közötti emberi választásnak, továbbá hogy ne egy meglevő alkotás szolgai másolásáról legyen szó.¹⁷

Nemzetközi szinten a fényképészeti alkotásoknak a többi műkategória szintjére emelése a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) Szerzői Jogi Szerződése révén teljesedett be.¹⁸ A WCT 9. cikke úgy rendelkezik, hogy „[a] Szerződő Felek a fényképészeti alkotások tekintetében nem alkalmazzák a Berni Egyezmény 7. cikke (4) bekezdésének a rendelkezéseit.” A BUE 7. cikkének (4) bekezdése ugyanis lehetővé teszi, hogy a fényképészeti művek és az iparművészeti alkotások esetében az egyéb műkategóriákra irányadó védelmi időtől (a szerző élete

¹⁵ A sajátos oltalmi formával szemben támasztott formai követelmények meglétét nem egységesen ítélte meg a bíróság. Az egyik irányadó ítélet szerint e formai követelmények hiányában „a felhasználó joggal következtet arra, hogy a fénykép készítője nem akarta a fényképet a törvény említett rendelkezései szerinti védelem alá helyezni” (Legf. Bír. Pf.III.20.410/1975., BH1976. 491., PJD VII. 12.). Ennek a szigorú értelmezésnek ellentmond egy másik ítélet, amelyben a Fővárosi Bíróság elfogadta az SZJSZT álláspontját, hogy elegendő a rokonjogi védelem megszerzéséhez az első alkalommal készített felvételeket cégbélyegzővel ellátni, és nem szünteti meg az oltalmat az a körülmény, hogy a további másolatokon már nem alkalmazták ezt a megjelölést. Egyetértett a bíróság a testület azon álláspontjával is, hogy a megjelölés hátrányosan befolyásolná a fényképek nyomdai úton való felhasználását. (SZJSZT-112/1971., 16.P.21.339/1971.)

¹⁶ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2020, p. 388.

¹⁷ SZJSZT-18/2004. Az MTI egyes anyagainak szerzői, illetve kapcsolódó jogi védelme és a vonatkozó szerződések.

¹⁸ A Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződése (WCT). Kihirdette a 2004. évi XLIX. törvény.

és a halálát követő év elejétől számított 50 év) eltérő védelmi időt alkalmazzanak, feltéve, hogy az nem rövidebb, mint az adott mű megalkotását követő év elejétől számított 25 év.¹⁹

A közösségi jog szintjén már a WCT elfogadása előtt megtörtént a fényképészeti műveknek a többi műkategóriához történő teljes hozzáigazítása, amit a szerzői jog és bizonyos kapcsolódó jogok védelmi idejének a harmonizálásáról szóló, 1993. szeptember 27-én elfogadott 93/98/EGK számú irányelv végzett el. Az irányelv 1. cikke határozza meg az irodalmi és művészeti művek védelmi idejét (ami általában a szerző élete és a halála utáni év kezdetétől számított 70 év), a 6. cikke pedig úgy rendelkezik, hogy a fényképészeti művek²⁰ esetében is ezt a védelmi időt kell alkalmazni. Tisztázza a 6. cikk azt is, hogy egy fénykép szerzői jogi védelmének az egyetlen feltétele az, hogy az a szerző saját szellemi alkotása legyen; semmilyen más kritérium nem alkalmazható ebből a szempontból.²¹ A 6. cikk utolsó mondata még tovább megy annak kimondásával, hogy a tagállamok más fényképeket is védelemben részesíthetnek. (Szó szerint ezeket a fordulatokat vette át a 93/98/EGK számú irányelv helyébe lépő 2006/116/EK irányelv a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről.) Ennek nyomvonalán haladva vannak országok, amelyek az egyéni, eredeti jelleget nélkülöző fotókat is védelemben részesítik, így többek között – a régi Sztj.-hez hasonlóan – a jelenleg hatályos német, osztrák és olasz szerzői jog egyaránt szerzői jogi védelemben részesíti a műtárgyokról készült képek fotóit – beleértve a festményekről készült képeket is – az azok mögött húzódó teljesítmények védelme érdekében.²²

A hatályos szabályozás érdekessége, hogy bár a jelenlegi szerzői jogi rendszer is ismeri a teljesítmények védelmét (például jelentős befektetéssel létrejött adatbázis vagy filmelőállítói teljesítmény esetén), amit az Sztj. – a rokonjogi védelemhez hasonló jogintézményen – az úgynevezett kapcsolódó jogi védelemben keresztül biztosít, azonban nem tartozik ennek tárgyi hatálya alá az egyéni jelleget nélkülöző fénykép. Jelenleg tehát csak a szerzői mű körébe eső, egyéni, eredeti jelleggel rendelkező fotóművészeti alkotások élveznek szerzői jogi védelmet, az e jelleget nélkülözők nem. Hepp Nóra szerint ebből arra a következtetésre lehet jutni, hogy technikailag bármennyire is tökéletes és kifogástalan festményfotóról legyen szó – ellentétben egy jelentős befektetéssel létrejött sui generis adatbázissal vagy egy film létrejöttét „levezénylő” filmelőállítói teljesítménnyel – a hatályos szerzői jogi szabályozás nem biztosít kizárólagos jogokat a fotóművész számára.²³ Vitatható ez az összevetés annyiban, hogy egy film vagy adatbázis létrehozása jóval több anyagi ráfordítást igényel, és jóval több intellektuális hozzáadott értéket hordoz, mint egy művészi jelleget nélkülöző fénykép meg-

¹⁹ A szerzői jogi védelemről szóló alapvető nemzetközi egyezmény az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény (BUE).

²⁰ Az irányelv is ezt a művészeti színvonalra, illetőleg értékítéletre nem utaló kifejezést használja: angolul „photographic works” szerepel itt is.

²¹ SZJSZT-10/2007. Fényképfelvétel szerzői jogi védelme.

²² Hepp Nóra: A fotóművészet és a képzőművészet találkozása a szerzői jogi védelem asztalán. Foróművészet, 54. évf. 1. sz., 2011. L.: http://www.fotomuveszet.net/korabbi_szamok/201101/szellemi_tulajdon_i.

²³ Uo.

alkotása. Ezzel is magyarázható a jogalkotó részéről a nem művészi fényképek valamilyen sui generis védelmi konstrukciójának mellőzése.

2.2. A jogvédelem feltételei

Mivel tehát az Szjt. nem különbözteti meg a szimpla fotókat és a művészi fotókat, a fotóművészeti alkotás esetében nehezebb megállapítani, hogy a szerzői jogi védelem fennállásához szükséges minimális egyéni-eredetiség követelményeinek eleget tesz-e. Az a tény, hogy a fotó esetében az alkotás „folyamata” gépi eszközzel történik, és akár egy pillanat töredékébe is sűrítendő, számos sajátos mérlegelési szempontot visz be a szerzői jogi oltalmi feltételrendszer gyakorlati alkalmazásába. Az „alkotó egyéniség” a fotóművészetben is, mint minden művészeti ágban, a világ sajátos, belső, szubjektív szűrőn keresztül történő láttatásában érhető tetten. A Nagykommentár összegzése szerint fotóknál az egyéni, eredeti jelleg kifejeződései az alábbi szempontok mentén ragadhatók meg:

- a téma, illetve a kompozíció kiválasztása,
- a felvételhez választott beállítás, a képkivágás egyedisége,
- a fotós által elkapott pillanat sajátossága (jellegzetes mozdulat, gesztus, történés),
- a kompozícióhoz alkotó módon használt technikai megoldások (például különlegesen hosszú expozíciós idő, speciális optika megválasztása, szűrők használata, egyéb kreatív képalkotói döntések).²⁴

Id. Ficsor Mihály az SZJSZT 10/2007 számú szakvéleményében idézte fel a WIPO és az UNESCO dokumentumát a fényképészeti művek szerzői jogi védelmének a kérdéseiről. A dokumentum tíz elvet határozott meg a fényképészeti alkotások védelmére, a legelső így szól: *„Minden fénykép, amely eredeti elemeket tartalmaz, szerzői jogi védelmet kell, hogy élvezzen. Minden fénykép esetében úgy kell tekinteni, hogy az eredeti elemeket tartalmaz, és hogy ennek megfelelően fényképészeti műnek minősül, kivéve az olyan fényképet, amelynek az esetében a fényképet készítő személynek nincs semmilyen befolyása a kép kompozíciójára vagy más egyéb lényeges elemére.”*²⁵ A dokumentum felsorol továbbá számos elemet, amely alapjául szolgálhat egy fénykép egyéni, eredeti jellegének, kezdve magától a témaválasztástól, a fényképezés szögének a meghatározásán át a „képkivágás” módjáig (vagyis addig, hogy a téma miként helyezkedik el a fénykép keretein belül). A fent idézett elv indokolása utal egy korábbi bírósági ítéletre, amely szerint egyetlen fénykép, bármilyen egyszerű is, sem lehet mentes a szerző személyes hatásától, majd a következőképpen folytatódik: *„Ez azt jelenti, hogy gyakorlatilag az emberi lények által készített minden fénykép szükségképpen magában foglalja az eredetiségnek valamely elemeit. Amennyiben az eredetiség megállapítható, nincs alap annak a kijelentésére, hogy valamely alacsonyabb szintű eredetiség még nem elegendő,*

²⁴ L Gyertyánfy: i. m. (16), p. 387.

²⁵ A dokumentum száma: UNESCO/WIPO/CGE/PHW/3.

és hogy egy magasabb szintű eredetiségre van szükség a szerzői jogi védelemhez. Csak azok a fényképek zárhatók ki a szerzői jogi védelemből, amelyeknek az esetében nincs tere személyes döntésre és nincs lehetőség a kép kompozíciójának a befolyásolására (mint például az automatikus közlekedés-ellenőrzési készülékek által rögzített képek, bizonyos törvények szerint a pénzbedobással működő kamerák útján készített fényképek, stb.). Egyebekben az is nyilvánvaló, hogy a már meglévő fényképekről készült fényképek sem számítanak eredeti műveknek.²⁶

Egy korábbi bírósági döntés szerint a fotóművészeti alkotást rögzítő negatív kép laborálási munkáinak eredményeként létrehozott pozitív kidolgozási eljárás önmagában nem egyéni és eredeti alkotói folyamat, ezért szerzői jogokat nem keletkeztet.²⁷ Ez a megfogalmazás félreérthető annyiban, hogy összecsúsztatja a tevékenységet annak eredményével, az alkotással. A határozat helyes értelmezése: a pozitív kép kidolgozóját nem illeti meg a szerzői jogi védelem, mert egyéni, eredeti jellege a felvétel eredményének, a negatív képnek lehet.

A fotók egyediségének, eredetiségének bizonyosságául szolgálhat a végső mű megszületésének folyamata, az ennek során eszközölhető beavatkozások és finomítások egész sora. Az alkotó a felvétel negatívjának előhívása során is alakíthatja úgy a képet (például a képkivágás leszűkítése a kép egy részletére, színek, tónusok, a kép egyéb fizikai-kémiai jellemzőinek módosítása), hogy az előhívott pozitív kép már alkotásjelleggel mutasson. „A pozitív képpel – ma már tipikusan digitális úton – végzett utómunka (így a felvétel fény-árnyék viszonyainak megváltoztatása, a színegyensúly eltolása, a kontrasztok módosítása, speciális szoftveres szűrők alkalmazása, nem is szólva arról, ha grafikai elemeket adnak a fényképhez) is eredményezheti fotóművészeti alkotás létrejöttét.”²⁸ Ha az utómunkát az eredeti szerzőtől eltérő személy végzi, és annak eredményeképpen új, egyéni-eredeti jelleg adódik a felvételhez, átdolgozó tevékenység eredményeképp létrejött származékos műnek minősülhet a munka. A fotó előhívásához, nagyításához pusztán technikailag szükséges laborálási mozzanatok rutinszerű elvégzése önmagában nem önálló alkotói tevékenység.²⁹

Mindezeket a szempontokat és kritériumokat a testület SZJSZT-24/2013 számú szakvéleménye foglalta össze annak kimondásával, hogy a fotóművészeti alkotásoknál a Szt. szerint nincs szükség valamilyen speciális „művészi” jellegre; szerzői jogi védelmük egyetlen feltétele az, hogy megfeleljenek az egyéni, eredeti alkotás fogalmának. „Elegendő az, hogy a műben az egyéni jelleg valamilyen minimuma megnyilvánuljon, azaz ne legyen teljesen meghatározva a körülmények vagy az alkalmazott eszközök által; legyen legalább minimális tere a különböző megoldások közötti emberi választásnak, továbbá, hogy ne egy meglévő alkotás szolgái másolásáról legyen szó.”³⁰

²⁶ I. m (21).

²⁷ BH1992. 578.

²⁸ L. Gyertyánfy: i. m. (16), p. 387.

²⁹ BH1992. 578.

³⁰ SZJSZT-24/2013. Fényképek és a rajtuk szereplő téglafalak mint építészeti alkotás szerzői jogi védelme.

A házakról készített fényképek tárgyában született szakvéleményében az eljáró tanács kifejtette, hogy az egyéni, eredeti jelleg akkor állapítható meg, ha a fotók – bár azok a házak legáltalánosabb nézetét mutatják – nem egyszerű reprodukciós felvételek, hanem olyan alkotó módon megválasztott szemszögből készült alkotások, amelyek kiemelik a lefotózott építészeti művek előnyös oldalait, és – a környezetbe való harmonikus illeszkedésüket is megmutatandó – abból arányos részt ábrázolnak.³¹ A bútorkatalógusban felhasznált, a bútorokról készített fényképek vizsgálata során az SZJSZT leszögezte, hogy a képek „szakszerű fotográfusi munkának tekintendők, a tárgyfotózás területén magas színvonalú fotográfusi teljesítmények, amelyek a tárgyfotózás ismert szabályainak megfelelnek. Ez azonban egyúttal azt is jelenti, hogy jellegükönél fogva nélkülözik a felvételek a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni és eredeti jelleget, hiszen az árukatalógus céljával (az áru bemutatásával eladás céljából) csak az fér össze, hogy a tárgyak objektív valóságukban jelenjenek meg, ne kerüljön hozzájuk többlet, azaz a fotográfus szubjektuma ne szűrődjön át a felvételeken.”³² Mindezen szempontok és előzmények figyelembevételével, a különböző téglafalakat ábrázoló fényképfelvételek esetében az eljáró tanács (egy kivétellel) megállapította, hogy a képek szerzői jogi értelemben egyéni, eredeti jellegűek, azaz szerzői jogi védelem alatt állnak azzal, hogy „az eljáró tanács megítélése szerint ezen fényképek esetében is a minősítés határesetnek tekinthető.”³³

3. Portréfotózás

Az emberi személyiség megkülönböztetésének az eszköze, az ember képmása és hangja, az ember mint személyiség megjelenése a külső világban, az egyén megkülönböztetésének és azonosításának nélkülözhetetlen eszköze és feltétele.³⁴ A személyekről készített fotók (leginkább a portréfotók) *kettős jogi kötöttséggel bírnak: az egyik alapvető jog a fotózott személy képmásához fűződő joga, a másik a fotót készítő személy szerzői joga. E két jog nem áll szem-*

³¹ SZJSZT-24/2004. A fotóművészeti alkotások szerzői jogi védelmének feltételei.

³² SZJSZT-01/2007. Bútorkatalógusok szerzői jogi védelme.

³³ A fényképfelvételek triviális, a kreativitás minimumával is alig rendelkező, a funkció által szinte teljes egészében meghatározott produktumok. A perbeli fényképfelvételek célja a felperes korábbi munkáinak bemutatása. Ezen célból következően korlátozott volt a felvételt készítő személy egyéni látásmódjának kifejezése (például ez megnyilvánulhat az egyéni témaválasztás, a fényképezés szögének és távolságának megválasztása, a témának a képkivágáson belül való elhelyezése, a fókuszálás jellege, a világítás kiválasztása alapján). A cél behatárolta mind a témaválasztást, mind a kifejezési formát. Láthatóan nem professzionális fényképész készítette a felvételeket, de egyértelmű, hogy a kiválasztott témát ismerő személy, aki annak bemutatását felkészült módon készítette el. A tanács megjegyzi, hogy önmagában az a körülmény, hogy nem az építészeti fotográfia szakmai követelményeinek legmagasabb színvonalát képviselő képekről van szó, a szerzői jogi minősítést nem érinti, amennyiben a képeknél megállapítható az egyéni, eredeti jelleg. [L. i. m. (30)].

³⁴ *Havasi Péter*: A személyek polgári jogi védelmére vonatkozó szabályozás kritikai elemzése, javaslat az új szabályozásra. Polgári Jogi Kodifikáció, 2002. 1. sz.

ben egymással, ellenkezőleg, inkább úgy fogalmazhatunk, hogy egymásra épülnek, egymásból következnek. Különbséget kell tenni a képmás elkészítése és felhasználása között.

A képmáshoz való jog mint külön is nevesített személyiségi jog megillet minden természetes személyt. Mindenki szabadon eldöntheti, hogy készüljön-e róla vagy a hangjáról felvétel, és az elkészült felvétel a nyilvánosság elé kerüljön-e. A Ptk.³⁵ így nemcsak a képmás és hangfelvétel nyilvánosságra hozatalát, hanem annak elkészítését és bármilyen módon történő felhasználását is az érintett hozzájárulásához mint elengedhetetlen feltételhez köti. Az alany beleegyezését tehát már a felvétel elkészítéséhez be kell szereznie annak, aki a másik személyről kíván képmást készíteni. Továbbá megrendelésre készült képmás felhasználáshoz főszabály szerint az érintett külön hozzájárulása szükséges.³⁶ A képmás elkészítéséhez való hozzájárulás tehát nem jelenti automatikusan a felhasználáshoz való hozzájárulást. Adott esetben, a körülményektől függően viszont az elkészítéshez való hozzájárulás jelentheti a felhasználás engedélyezését is.³⁷ A nem megrendelésre készült olyan képmás – fotóművészeti alkotás, festmény, grafika – vonatkozásában, amelyen egy személy felismerhető módon szerepel, ugyanez a helyzet, bár ezt nem az Szjt. írja elő, hanem a polgári jognak a képmáshoz való általános személyiségi jogra vonatkozó szabálya.³⁸

3.1. A képmáshoz fűződő személyiségi jogok

A személyiség jog védelmének eredője az Alaptörvényben megfogalmazott jog az emberi méltósághoz.³⁹ E védelem gyakorlati megvalósítását különböző jogágazatok jogvédelmi eszközei biztosítják, amelyek körében kiemelkedő jelentősége van a büntetőjognak és a polgári jognak, valamint az Alkotmánybíróság határozatainak. A Ptk. 2:42. §-a a személyhez fűződő jogok általános védelméről szól, kimondva: „(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy a törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja. (2) Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.” Maga a normaszöveg nem tisztázza az emberi méltóság és a személyhez fűződő jogok közötti kapcsolat mibenlétét, helyette egy kételemes felsorolás egy-egy elemévé tette őket, nem utalva a köztük lévő viszonyra. Koltay András szerint a Ptk. újrakodifikálása során, miközben az emberi méltóság fogalmának pontos tisztázása volt a cél, e jog tartalma bizonytalan maradt. „Mindez azonban nem érinti a Ptk.-beli személyiségi jog alkalmazhatóságát, így az emberi

³⁵ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (a továbbiakban: Ptk.).

³⁶ Szjt. 72. §-a.

³⁷ Szigeti-Szabó Andrea, Sokolowski András (Ecovis Hungary Legal): Szabadon felhasználhatom a rólam készült fényképet? L.: <https://arsboni.hu/szabadon-felhasznalhatom-a-rolam-keszult-fenykepet/>.

³⁸ Gyertyánfy: i. m. (16), p. 403.

³⁹ Alaptörvény II. cikk: Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.

személyiség védelmében a bírói jogfejlesztés útjába ezek az akadályok nem állhatnak.⁴⁰ Az általános tartalmú személyiségvédelmi szabály mellett az egyes személyiségi jogosultságokat a Ptk. külön is védi és szabályozza. Ilyenek az élet, egészség, testi épség, a szabadság, a hírnév, a becsület, emberi méltóság, a kép és a hang, a képmás és hangfelvétel, a név, a személyes titok, a szellemi alkotás, a kegyelet.

A fotózás és a személyiségi jogok kapcsolata leginkább abban ragadható meg, hogy a fénykép az emberi képmás, a külső megjelenés tükröződésének, megismerésének és megőrzésének egyik legmegfelelőbb sajtóságos eszköze. A fényképezés segítségével tehát az emberi személyiséget közvetlenül kifejező külső megjelenést tárgyiasítani, korlátlan számban többszörözni lehet. Erre természetesen más eszközök is rendelkezésre állnak, így a festmény, a rajz, a szobor, a film, de a leggyakrabban, legszélesebb körben alkalmazott eszköze vitathatatlanul a fénykép.⁴¹ A Ptk. 2:43. §-a nem szelektál a különféle lehetőségek között, hanem általános szabályként mondja ki, hogy a személyiségi jogok sérelmét jelenti különösen... „g) a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértése”.

A személyiségi jog megsértése megvalósulhat pusztán a fénykép elkészítésével, ha előtte nem szerezték meg az illető személy, illetve hozzátartozójának a beleegyezését.⁴² Ha valaki műteremben rendel fényképeket magáról, utóbb természetesen nem hivatkozhat arra, hogy nem adott engedélyt a fényképek elkészítésére; ezt azonban a fotós köteles – vita esetén – bizonyítani. A fotográfus, aki megrendelés alapján készíti el a fényképeket, nem jogosult a felvételeket önhatalmúlag felhasználni (például a kirakatában kifüggeszteni vagy internetes oldalán bemutatni). A felvételek ugyanis az esetek nagy részében a megrendelő részére készülnek. Ezért a felvételtől készült kópiákat a megrendelőnek kell átadni, és hozzájárulása nélkül nem készülhetnek további másolatok az eredeti fájlból/negatívból.

Jóllehet mindenkit megillet az a jog, hogy akarata és beleegyezése nélkül ne fényképezék, két kivétel mégis van e főszabály alól. Az egyik a tömegrendezvényeken és a nyilvános közszereplőkről készült felvételeket érinti,⁴³ a másik rejtett kamerával történő felvételek készítésére ad lehetőséget jogsértések megelőzése és felderítése céljából (ilyenek például az áruházakban elhelyezett kamerák és az utakon gyakori traffipax-ellenőrzés). A bírói gyakorlat alakította ki a tömegfelvétel fogalmát, amely szerint a képmás nyilvánosságra hozata-

⁴⁰ Koltay András: Az „általános személyiségi jog” azonosítása felé. Alkotmányjogi, magánjogi és büntetőjogi vizsgálódás. In: Koltay András, Török Bernát (szerk.): Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején. 4., p. 296. Lásd: <http://real.mtak.hu/98867/1/Koltay-altalanosszemelyisegijog.pdf>.

⁴¹ Urbán Júlia, Rácz-Juhos Andrea: Fényképész mestervizsgára felkészítő jegyzet. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara. 2014. Budapest, p. 66.

⁴² Nem kell valamiféle hivatalos engedélyt kérni, hiszen általában erre elegendő az ábrázolni kívánt személy ráutaló magatartása, tehát az, hogy hagyja, hogy lefotózzák. Ezt azonban nem pótolja, ha lesből, az ábrázolt személy tudta nélkül készítjük el a felvételeket. Ha valaki tiltakozik az ellen, hogy lefényképezék, akkor személyiségi jogainak megsértése nélkül nem szabad őt lefényképezni.

⁴³ Ptk. 2:48 § (2) Nincs szükség az érintett hozzájárulására a felvétel elkészítéséhez és az elkészített felvétel felhasználásához tömegfelvétel és nyilvános közéleti szereplésről készült felvétel esetén.

lának tilalma nem vonatkozik a nyilvános eseményekről, rendezvényekről, táj- és utcarészletekről készült felvételekre, amikor tehát az ábrázolás módja nem egyéni, amikor a felvétel összehatásában örökíti meg a nyilvánosság előtt lezajlott eseményeket.⁴⁴ Arra azonban egy nyilvános eseményről szóló vagy nyilvános helyen készült tudósítás kapcsán sincs lehetőség, hogy a felvétel – megfelelő hozzájárulás nélkül – a tömegből egy-egy résztvevőt külön is kiemelve (mintegy egyéniesítve) mutasson be.⁴⁵ A gyakorlat és a jogirodalom a közszereplő személyével kapcsolatban pedig úgy foglalt állást, hogy valamely nyilvános eseményen, rendezvényen, nyilvános összejövetelen, gyűlésen aktív szerepet vállaló személy közszereplőnek minősül, így e személyeknek bizonyos feltételek megléte esetén nem szükséges a hozzájárulásuk fényképük közzétételéhez.⁴⁶

A bíróság nyilvános tárgyalásáról csak akkor készülhet bármilyen felvétel – az eljárási szabályoknak megfelelően – ha az nem sérti a tárgyalás rendjét, valamint az érintettek személyhez fűződő jogait, ezért elengedhetetlen a felvétel készítéséhez (nyilvánosságra hozatalához) a bíróság hozzájárulása, s ez is csak akkor adható meg, ha a felvétel nem sért közérdeket vagy méltányolható magánérdeket, nem zavarja a tárgyalást. A bíróság vagy más hatóság előtt folyó eljárásban az igazság érvényesülésének biztosítása közérdek, és a bizonyítás ezt a célt szolgálja. Nem lehet ezért az egyébként is jogsértés nélkül készült hangfelvétel felhasználását visszaélésnek tekinteni, ha ez a hangfelvétel a felhasználójával szemben elkövetett jogsértéssel kapcsolatos bizonyítás érdekében történik.⁴⁷

Aki a fotózáshoz modellt áll, modellként szerepel, ezzel a ráutaló magatartással beleegyezését is adja a fényképek elkészítéséhez. „*De a modell személyiségi jogainak megítélésakor is figyelembe kell venni, hogy azért, mert valaki modell szerepet vállal, ezzel mindenféle személyiségi jogáról nem mond le. A képmással való visszaélés ezekben az esetekben is tilos.*”⁴⁸ Az utóbbi időben elszaporodtak a közösségi oldalakon, valamint az internetes és a nyomtatott sajtóban megvalósított jogsértések a közzölt képekkel összefüggésben. Különösen a közszereplők indítanak magasabb számban ilyen pereket, de előfordulnak magánszemélyekkel szembeni jogsértések is. Korábban sok rendőr és büntetés-végrehajtási őr is pert nyert a Kúria jogegységi határozatára alapozva,⁴⁹ azonban az Alkotmánybíróság határozata egyértelművé tette, hogy szolgálatteljesítés közben jogszerűen készíthető róluk felvétel.⁵⁰

⁴⁴ BH 1985. 17.

⁴⁵ Havasi: i. m. (34).

⁴⁶ Tattay Levente: A közszereplők személyiségi jogai. Dialóg Campus, Budapest & Pécs, 2007, p. 267.

⁴⁷ BH 1985. 57.

⁴⁸ Urbán, Rácz-Juhos: i. m. (41), p. 67.

⁴⁹ 1/2012. számú BKMPJE határozat.

⁵⁰ 28/2014. (IX.29.) AB határozat.

A személyiségi jogok megsértésének szankciói számosak.⁵¹ Akit személyiségi jogában megsértenek, sérelemdíjat követelhet az őt ért nem vagyoni sérelelemért. A sérelemdíjat az új Ptk. vezette be a személyiségijog-sérelemek kompenzálására a nem vagyoni kártérítés helyett. A sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni azzal, hogy a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkeztének bizonyítása nem szükséges. A sérelemdíj mértékét a bíróság az eset körülményeire tekintettel – különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felróhatóság mértékére, a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására –, egy összegben határozza meg.⁵² A sérelemdíjjal kapcsolatban egyelőre problémás annak eldöntése, hogy milyen mérce alapján határozza meg a bíróság a sérelemdíj „odaítélhetőségét”.⁵³

3.2. A portréfotók szerzői jogi védelme

Amíg a Ptk. a képmás vagy hangfelvétel elkészítését és felhasználását köti az érintett hozzájárulásához, addig az Szjt. a szerzői jog gyakorlását teszi függővé az érintett hozzájárulásától. A gyakorlatban sűrűn előfordul olyan eset, amikor a fényképen ábrázolt személy saját magának is szerzői jogokat tulajdonít, de ez teljes mértékben megalapozatlan. Ugyanis a megörökített személy csupán a fénykép „tárgya”; a fényképnek nyilvánvalóan nem alkotója, így nem illeti meg őt szerzői jogi védelem.⁵⁴

Portréfotók esetében gyakran képezi jogvita tárgyát a fotók szerzői jogi megítélése, mivel ezek egyéni, eredeti jellege nehezebben állapítható meg példának okáért egy iskolai fotózás esetében. Az egyik legismertebb ügy az 1998-ban elrabort Natascha Kampusch fotójának engedély nélküli felhasználása kapcsán vált ismertté. Eva-Maria Painer fotós úgy ítélte meg, hogy a fényképek közzlése sérti szerzői jogait, ezért az osztrák bíróságokhoz fordult, hogy tiltsák meg az újságkiadó vállalatoknak, hogy a fényképeket és a fantomképet az engedélye és szerzőként való feltüntetése nélkül többszörözzék és/vagy terjesszék. Ezenkívül megfelelő díj és kártérítés fizetését is kérte. Az ügyben a fő gondot az jelentette, hogy a fotós a valóság

⁵¹ Ptk. 2:51. §-a. Akit személyiségi jogában megsértenek, a jogsértés ténye alapján – az elévülési időn belül – az eset körülményeihez képest követelheti:

- a) a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;
- b) a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől;
- c) azt, hogy a jogsértő adjon megfelelő elégtételt, és ennek biztosítson saját költségén megfelelő nyilvánosságot;
- d) a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását és a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítését vagy jogsértő mivoltától való megfosztását;
- e) azt, hogy a jogsértő vagy jogutódja a jogsértéssel elért vagyoni előnyt engedje át javára a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint.

⁵² Ptk. 2:52. § (2)–(3) bekezdése.

⁵³ *Szeghalmi Veronika: A képmás polgári jogi védelme és a hazai szabályozás alapvonalainak áttekintése európai példákön át. Médiakutató, 2014. 1. sz., p. 60: https://www.mediakutato.hu/cikk/2014_01_tavas/04_kepmas_ptk_europa.pdf.*

⁵⁴ *Szigeti-Szabó, Sokolowski: i. m. (37).*

hű visszaadására törekszik, és nincs akkora tere az alkotásnak, mint más esetekben. Az eredetiségre vonatkozó kérdés megválaszolásában a bíróságok döntő szempontként vizsgálták azt, hogy a fotós „kézjegye” felismerhető-e az alkotáson, és kihasználta-e az alkotói szabadságot. Alkotói szabadságon itt a megvilágítás, a háttér, az árnyékolás kiválasztását vagy akár az illető arckifejezésének sajátos megörökítését a képen lehetett érteni.⁵⁵

Az Európai Unió Bírósága (EUB) megállapította, hogy a portréfotó akkor részesülhet szerzői jogi védelemben, ha az szerzője kreatív képességeinek kifejeződése. Ezenkívül az EUB kitért arra, hogy az uniós jog szerint a szerzői jog kivételesen korlátozható, ha a védelem alatt álló művet a közbiztonság érdekében – különösen egy eltűnt személy felkutatására irányuló bűnügyi nyomozás során – használják fel. A védelem alatt álló művekkel kapcsolatban az EUB emlékeztetett arra, hogy a korábban jogszerűen nyilvánosságra hozott művekből történő idézés esetében – amennyiben lehetséges – fel kell tüntetni a forrást, beleértve a szerző nevét is. Feltételezve, hogy ezek a fényképek jogszerűen – a szerző engedélyével – kerültek az ügynökség birtokába, az EUB úgy vélte, hogy az ügynökségnek közölnie kellett volna a szerző nevét a kiadóvállalatokkal. Ezért a kiadóvállalatok is kötelesek voltak arra, hogy a szerző nevét feltüntessék az újságaikban. Az EUB azonban azt állapította meg, hogy ha a nemzeti közbiztonsági hatóságoktól eredt a Painer által készített fényképek nyilvánossághoz közvetítése, akkor nem szükséges a szerző nevének feltüntetése. Következésképpen ilyen helyzetben, amennyiben nem tüntették fel a szerző nevét, csak a forrást – de nem feltétlenül a szerző nevét – kell feltüntetni. Összegezve az EUB ítéletét: a portréfotó akkor részesülhet a 93/98/EGK irányelv 6. cikke alapján szerzői jogi védelemben, ha – és ezt a nemzeti bíróságnak kell az adott ügyben megítélnie – az ilyen fénykép a szerző szellemi alkotása, amely tükrözi az ő személyiségét, és amely a szerzőnek a fénykép létrehozása során hozott szabad és kreatív döntéseiben jut kifejeződésre.⁵⁶

Köztudomásúnak tekinthető, hogy a gyakorlatban a televíziós riporterekről, bemondókról készült portréfotók, vagy épületfotók esetében a reklámozás, az interneten, vagy a televízió-képernyőn illusztrációként történő megjelenítés során, de különösen az arcképes belépőkártyákon nem szokásos a fényképet készítő szerző nevének a feltüntetése a technikai korlátokra is figyelemmel. Egy hazai bírósági ügyben született ítéletben a bíróság megállapította: „A felperes a nevének az Szjt. 12. § (1) bekezdése szerinti feltüntetését a pert megelőzően nem igényelte az alperestől, a keretszerződések sem tartalmazzák a névfeltüntetéssel kapcsolatos kitétel, és a jogviszony fennállása alatt a felperes neve az általa készített fotók kapcsán megjelenítésre nem került, ezért felmerülhet a névfeltüntetésről való hallgatólagos lemondás lehetősége is.” Ezért a felhasználás adott jellegére tekintettel nem volt megállapítható, hogy

⁵⁵ Veréb Viola: Szerzői jogi lehetőségek és korlátok – a fényképezőgép lencséjén keresztül. Fotóművészet. 2011. 3. sz. L.: http://www.fotomuveszet.net/korabbi_szamok/201103/szellemi_tulajdon_iii.

⁵⁶ C-145/10. E. M. Painer kontra Standard VerlagsGmbH and others.

az alperes jogsértést valósított meg azzal, hogy a felperes nevének feltüntetése nélkül használta fel a fényképeket.⁵⁷

Egy másik ügyben a bíróság bizonyítottan látta, hogy az alperes azzal, hogy az általa üzemeltetett honlapon a felperes fotóművész szerző hozzájárulása nélkül közzétett egy ismert színészt ábrázoló művészi fotót, illetve azzal, hogy a fénykép kapcsán a felperest mint szerzőt nem tüntette fel, megsértette a felperes szerzői jog védelméhez fűződő jogait. A jogsértés megvalósulása szempontjából nem releváns, hogy az alperes a képhez milyen módon jutott hozzá, a döntő az, hogy az alperes a felhasználásra a szerzőtől származó engedéllyel nem rendelkezett. A felperest ért vagyoni hátrány abban állt, hogy a felperes elesett a felhasználás esetén őt megillető díjazástól. Ezt a szerzői jogi bírósági gyakorlat az Sztj. 94. § (1) bekezdésének e) pontja szerinti, jogsértéssel előállt gazdagodás címén tartotta megítélhetőnek. Bizonyos körülmények és bizonyos összeghatár alatti igények esetén alkalmazható a Pp. irányadó rendelkezése is,⁵⁸ amely szerint a bíróság az általa köztudomásúnak ismert tényeket valóban fogadhatja el. Az adott esetben ilyen tény volt, hogy egy híres személyiségekkel kapcsolatban álló, részükre szolgáltatást nyújtó művész számára bizalomvesztést jelent, ha művét bulvárkörnyezetben jelenítik meg, és emiatt magyarázkodásra, védekezésre kényszerül. Ezt értékelte a bíróság köztudomású tényként.⁵⁹

A névfeltüntetés elmaradása állt annak az ügynek a középpontjában, amelyben az alperes által kiadott újság egyik számában egy cikk illusztrációjaként fénykép jelent meg egy ukrán állampolgárságú modellről, amelyet évekkel korábban egy francia fotóművész készített. Az újság sem az ábrázolt személy, sem a szerzői jogok jogosultja nevét nem tüntette fel. A felperes a fotóművész volt, aki – mint szerző – a személyhez fűződő és vagyoni jogait kívánta érvényesíteni a közöttük létrejött szerződés alapján. Az ítélet indokolása rámutatott arra, hogy a mű jogosulatlan felhasználását – tehát újságban történő megjelenését – jelenti, ha arra a törvény vagy a jogosult a szerződéssel engedélyt nem ad, vagy a felhasználó a jogosultságának határait túllépve használja a művet. Nem vitásan a szerzői mű felhasználásának egyik lehetséges módja volt – az Sztj. 17. § d) pontja értelmében – a fényképnek a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele, a nyilvánossághoz közvetítése. Az alperes nem hivatkozott arra, hogy a felhasználáshoz a szerzőtől engedéllyel rendelkezett, következképp nem volt vitatható, hogy a szerző a jogosulatlan felhasználás miatt elesett az Sztj. 16. §-ának (4) bekezdése értelmében a felhasználás fejében őt megillető díjazástól.⁶⁰

A képmáshoz fűződő jogok megsértésének különleges, mondhatni bizarr eseteit képezik az állatok által készített művekkel kapcsolatos jogviták, amelyek azt a filozófiai, etikai és antropológiai kérdést is felvetik, hogy az alkotás, a művészet valóban csak az ember privilégiuma-e. Az állatokat az alkotási folyamatba valamilyen formában bevonó személyek és

⁵⁷ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.462/2008/4.

⁵⁸ A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 163. § (3) bekezdése.

⁵⁹ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.20.988/2011/3, illetve *Gyertyánfy*: i. m. (16).

⁶⁰ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.300/2008/5, illetve *Gyertyánfy*: i. m. (16).

az így készült műveket közkinccsként kezelő felhasználók közötti viták az ún. „majomszelfi-ügyben” csúcspontot értek el. A David Slater természetfotós és a PETA nemzetközi állatvédő szervezet közötti per középpontjában annak eldöntése állt, hogy a Naruto névre keresztelt állat által a fotós munkaeszközével véletlenül készített szelfik utáni bevétel kit illet meg: a fotóst, az indonéziai dzsungelben élő majmot vagy az állatvédő szervezetet. A bíróságon Slater azzal érvelt, hogy a képeket ugyan nem ő készítette, de az utazás, a fényképezőgép és a képfeldolgozó szoftver költségeit ő állta, a helyszínen a gépet ő állította be, ő tette lehetővé, hogy a majom hozzájusson és maradandót alkothasson vele. Ezeket figyelembe véve akár jogos is lehetne minimum társszerzőnek, vagy még inkább az alkotás producerének tekinteni őt, ami alapján a fotóst illetnék a jogok. Ez a logika ott bicsaklik meg, hogy a fotózás individuális műfaj, ahol a szerzői jog nem ismeri a közös mű fogalmát. A jogértelmezés szigorú: aki elkészíti a képet, az az alkotó. Ha pedig ez egy állat, akkor nem rendelkezik szerzői jogokkal. Ezzel a végkövetkeztetéssel zárta le az ügyet 2018. április 23-án az USA 9. körzeti fellebbviteli bírósága.⁶¹ A per során az egyik eljáró bíró felvetette, hogy vajon a majom képes lenne-e bármilyen módon élvezni szerzői státuszát, és hogy szenved-e valós hátrányt azáltal, hogy ezzel nem élhet. Az is felvetődött a tárgyaláson, hogy a szerzői jogok emberek között örökölhetőek, de vajon ezzel mit tudnának kezdeni Naturo utódai. Az ítélet szerint a majmot nem illeti meg a szerzői jog.⁶² Ettől függetlenül Slater úgy döntött, hogy a szerzői jogdíjakból befolyó összeg negyedét olyan jótékonyági szervezetnek utalja, amely gondoskodik „a Naruto nevű majomról vagy élőhelyének megőrzéséről”.

4. Műtárgyfotózás

Múzeumok tájékoztató oldalain gyakran találkozunk olyan figyelmeztető szöveggel, hogy a kiállított műtárgyakról készült fotók bármilyen formában történő publikálása vagy kereskedelmi célra történő felhasználása csak a múzeum engedélye és előzetes hozzájárulása alapján, díjfizetés ellenében lehetséges. Kérdés, hogy valóban minden műtárgyfotóra áll ez a szabály, és ha igen, ki rendelkezik a szerzői jogokkal: a múzeum, a fotós, esetleg mindkettő?

A műtárgyak reprodukciós célú fotózása esetében az egyik szakmai álláspont szerint az egyéni kifejeződés hiányára tekintettel a szerzői jog által megkövetelt jelleg fennállása fogalmilag kizárt, ezért az ilyen reprodukció nem más, mint szerzői jogi oltalom alatt nem álló szolgálai másolás. Hepp Nóra szerint ez az egyoldalú vélemény nem tesz különbséget a festményekről és a szobrokról készült fotók között, pedig a háromdimenziós kiterjedésű szobrok esetében lényegesen nagyobb az alkotói mozgástere az egyéni, eredeti kifejeződésnek. Festmény, grafika lefényképezésénél viszont a fotós számára nem áll kellő tér rendelkezésére személyiségének, egyéniségének kifejeződésére. A festményreprodukció kizárólagos

⁶¹ Naruto v. Slater, No. 16-15469 (9th Cir. 2018).

⁶² <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/ca9/16-15469/16-15469-2018-04-23.html>.

célja, hogy egészen pontosan adja vissza az eredeti művet, és a rögzítési technika sem hagy teret megkülönböztetésre alkalmas variációs lehetőségeknek, így az egyéni-eredeti jelleg ez esetekben – fotótechnikailag bármilyen tökéletesen kivitelezett, minőségi munkáról is van szó – fogalmilag kizárt.⁶³ Ezt az álláspontot látszik alátámasztani a festményekről készült katalógusképek rendeltetése is. „E reprodukciós folyamatban ugyanis a fotós ahhoz, hogy a festmény tökéletes mivoltát visszaadja, a lehető leginkább ki kell iktatnia saját elképzeléseit, fókuszálva a festmény legkételetesebb visszaadására.”⁶⁴ Festményekről készült képek esetében tehát a szerzői jogi védelem fennállása megkérdőjelezhető. Ezt erősíti a Bridgeman-eset, amelyben az amerikai bíróság úgy foglalt állást, hogy a reprodukciós célú felvételek, például festmények esetében az eredetiség hiányára tekintettel a szerzői jogi védelem nem áll fenn.⁶⁵

A festményekkel szemben a szobroknál és más háromdimenziós műalkotásoknál (például dizájntárgyak, installációk) a fotóművésznek a műtárgy térbeli kiterjedésének köszönhetően számos lehetősége nyílik a műtárgy fényképezésekor (a látószög, fények kiválasztása stb.). Szobrok fotózásakor különböző térbeli beállítás segítheti a szobor minél előnyösebb vonásainak visszaadását vagy éppen torzítását. A nagyobb alkotói mozgástérből tehát levezethető a szobrokról készült fotók szerzői jogi védelme.

A fentiekből következően festményekről készült fotók esetében kérdéses, hogy a fotós felléphet-e képeinek engedély nélküli felhasználása esetén. A rokonjogi védelem 1999. évi „kivezetését” követően a hazai szerzői jogi rendszerben nem találunk erre vonatkozóan jogérvényesítési instrumentumot, így arra a következtetésre kell jutnunk, hogy technikailag bármennyire is tökéletes és kifogástalan festményfotóról legyen szó, és bármekkora teljesítmény húzódik meg elkészítése mögött, a fotóművész számára a kétdimenziós alkotások (festmény, grafika) reprodukciós célú fotózása esetében – más országokkal ellentétben – nem biztosított a jogvédelem.

A gyakorlatban az is kérdésként szokott felmerülni, hogy a múzeumok rendelkeznek-e szerzői vagy más típusú engedélyezési jogokkal. A múzeumok szerzőijog-gyakorlásának feltétele, hogy a képek egyéni, eredeti jellegűek legyenek, és a fotóművésszel kötött megállapodás (például munkaszerződés, felhasználási szerződés) biztosítsa számukra az engedélyezési jogot. A múzeum mint a kulturális javak őrzője és kezelője (és nem szerzői jogosultja) készíti el a reprodukciót és ad engedélyt a megrendelőnek a másolat használatára – többnyire használati megállapodás keretében –, amiért díjazást kérhet. Ha a múzeum rendelkezik a fotó felhasználási jogaival is, akkor a fotó után jogdíjat is kérhet, de a fotón ábrázolt műtárgy utáni jogdíj nem illeti meg, vagyis az ábrázolt műtárgyra nem adhat felhasználási engedélyt. A megrendelőnek a szerzői jogok tisztázását követően felhasználási engedélyt kell kérnie a HUNGART-tól jogosítási kérelem formájában.⁶⁶ Figyelmet érdemel, hogy a HUNGART

⁶³ Gyertyánfy: i. m. (16), p. 388.

⁶⁴ L. Hepp: i. m. (22).

⁶⁵ Bridgeman Art Library v. Corel Corp.

⁶⁶ Bővebben l.: <http://www.hungart.org/tajekoztatas-muzeumok-reszere/>.

díjszabása egyenértékűnek tekinti a szerzői jogi védelem alatt álló művészeti alkotások fotósainak jogait a reprodukálható műtárgy alkotójának jogaival.⁶⁷

5. Épületfotózás

Az építészeti műről leggyakrabban készített származékos mű a fotó, a videó és az épület kicsinyített mása, makettje.⁶⁸ Az építészeti műveket ábrázoló fotóművészeti alkotások olyan vizuális művek, amelyek több szerző alkotását ötvözik, ezáltal a fotóson kívül más személyek jogait is érintik vagy érinthetik, némiképp hasonlóan a műtárgyfotózáshoz. Épületfotózás esetében tehát a felhasználás függvényében tekintettel kell lenni az egyéni-eredeti jellegzetességeket felmutató épület tervezőjének (az építésznek) a szerzői jogaira is. Mindezeket túl – mivel az épületek egy másik személy tulajdonát képezik –, az épület fotózásába, majd a fotók üzleti célú felhasználásába a tulajdonosnak is lehet beleszólása. Továbbmenve, ha az épület egy település kiemelt helyszínének minősül, a fotózásra közjogi szabályok is vonatkozhatnak. Arra a kérdésre tehát, hogy „szabad-e épületről fotót készíteni”, nincs rövid vagy általános válasz.

5.1. Az épületfotók szerzői jogi védelme és felhasználása

Az alaphelyzet itt az, hogy az épületről készült fotót egy másik személy (a fotóművész) alkotja meg, aki – ha a kép készítése során saját személyiségét juttatja kifejezésre – fotóművészeti alkotást hoz létre. Ennek az alkotásnak pedig „saját jogán”, az alapul fekvő épülettől függetlenül már csak a fotóművész lesz a szerzője.⁶⁹ Amennyiben a képfelvétel megalkotója valamely más, egyben szerzői jogi védelem alá eső műalkotást, jelen esetben egy épületet egyedi, sajátos beállításban mutat be, akkor az eredeti alkotó szerzői jogainak sérelme nélkül a saját szellemi tevékenysége miatt minősül szerzőnek.⁷⁰ Tehát az épületfotó szerzői jogi védelmének is ugyanaz a feltétele mint minden szerzői műnek: egyéni-eredeti alkotás legyen függetlenül minden további személyes értékítéllettől és a fotó tárgyától is.

Házakat ábrázoló felvételek fotóművészeti alkotásnak minősülése tárgyában készített szakvélemény szerint még akkor is, „*ha a fotók – bár látszólag a házak legáltalánosabb nézetét mutatják – nem egyszerű reprodukciós felvételek, hanem olyan alkotó módon megválasztott szemszögből készült alkotások, amelyek kiemelik a lefotózott építészeti művek előnyös*

⁶⁷ L. HUNGART 2022. évi díjszabásának I.4. pontját: <http://kjk.sztnh.gov.hu/sites/default/files/hungart22.pdf>.

⁶⁸ Amikor valaki egy szerzői jogi védelem alatt álló épületről fotót készít, akkor szerzői jogi értelemben a háromdimenziós épület képét rögzíti, és arról egy kétdimenziós másolatot készít.

⁶⁹ Fodor Klaudia: NO PHOTO! Az építészeti fotózás jogi kérdései. L.: <https://epiteszforum.hu/no-photo-az-epiteszeti-fotozas-jogi-kerdesei>.

⁷⁰ Bakos Kitti, Nótári Tamás: Adalékok az építészeti alkotások szerzői jogi védelméhez. Jogelméleti Szemle, 2011. 1. sz.

*oldalait, és – a környezetbe való harmonikus illeszkedésüket is megmutatandó – abból arányos részt ábrázolnak.*⁷¹ Egy városhoz kapcsolódó épületeket, szobrokat, utcarészletet, tájképet, valamint személyeket és azok csoportjait ábrázoló fotók szerzői jogi védelme megítélésének kérdésében pedig az SZJSZT kimondta, hogy *„egy fotóban az egyéni látásmód kifejezésre juthat a fotók tárgyán, illetve a tárgyaknak megfelelő, azokhoz illő ábrázolási formán is.*⁷² A szerzői művek jogosulatlan felhasználását és a jogsértés megállapítását megalapozó szakértői álláspontot osztotta jogerős ítéletében a Szegedi Ítéletábla is.⁷³

Mivel a fotót megillető szerzői jogi védelem és az épület szerzői jogi védelme külön-külön áll fenn, az épületfotó felhasználásának engedélyezése – a védelmi idő fennállása alatt⁷⁴ és a következő pontban részletezett szabad felhasználási eseteket leszámítva – a gyakorlatban különböző helyzeteket eredményezhet. Főszabály szerint épületről felvételt készíteni és azt felhasználni az épület szerzői jogi jogosultjának egyedi engedélyével lehet. A felek optimális esetben írásba foglalt felhasználási szerződésben határozzák meg az engedély terjedelmét, a fizetendő díjat, és szabályozhatják a további felhasználás módját. *„A felek a szerződéses szabadság elve mentén a felhasználási szerződésben a látkép további felhasználását akár részleteiben is szabályozhatják, korlátozhatják. Ha a felhasználó szűkre szabott felhasználási módokra kap engedélyt, az automatikusan nem terjed ki minden típusú felhasználásra.*⁷⁵

A felhasználási engedélyt az építészeti művet létrehozó természetes személy tervezőtől kell kérni, kivéve ha munkaviszonyban vagy vállalkozási jogviszonyban alkotta a művét, mely esetben a vagyoni jogokat – beleértve az egyes felhasználások engedélyezésének jogát is – az őt foglalkoztató építésziroda szerezte meg. Ha nem történt ilyen jogszerzés (jogátzállás), akkor továbbra is az építésztervező, halálát követően pedig az örököse tud a szerzői jogi felhasználásokra engedélyt adni.

Az esetek bizonyos hányadában az épület tulajdonosa vagy ő is jogosult engedélyezni a fotó elkészítését. Az épület tulajdonosa ugyan nem szerzője az épületnek, azonban praktikusan az épület rendeltetésszerű használata érdekében a tervezőtől szerződéses úton felhasználási jogot szerez. A tervezési szerződések gyakori kitétele, hogy a tervező az általa készített terveken felhasználási jogot enged a megrendelőnek, a megrendelőre átruházza a tervekhez kapcsolódó vagyoni jogait, és ezzel hozzájárulását adja többek között a tervek átdolgozásához, módosításához – vagy akár felvétel készítéséhez is. Így tehát egyrészt tulajdonosként joga van az épület használatához és hasznosításához, másrészt szerződéses úton

⁷¹ SZJSZT-24/2004. A fotóművészeti alkotások szerzői jogi védelmének feltételei.

⁷² SZJSZT-10/2004. Fotók szerzői jogi védelme.

⁷³ Pf.II.20.189/2005/17.

⁷⁴ Ha az épület tervezőjének vagy tervezőinek halálától számítva 70 év eltelt, akkor az épületet már nem védi a szerzői jog, így egyéb (közjogi vagy tulajdonjogi) korlátoktól eltekintve az épület szabadon fotózható, és az arról készült fotó üzleti célra is felhasználható.

⁷⁵ Fodor: i. m. (69).

megszerzi a jogot arra is, hogy szerzői jogi felhasználási engedélyt adjon.⁷⁶ A fotót készítő személy számára összességében az jelenthet biztonságot, ha a tervezőhöz és a tulajdonoshoz is fordul az engedélyért. Az engedély(ek) birtokában jogszerűen elkészült fotóművészeti alkotás szerzője a fotós, aki ezt követően – a tervező és a tulajdonos engedélyének keretei között – rendelkezik a fotó feletti szerzői jogokkal, és engedélyezheti annak további felhasználását.

Az épületfotózásnak végül lehetnek közjogi korlátai is; a köztulajdonban lévő épületről történő felvételek készítését ugyanis jogszabály korlátozhatja. Erre a legjobb példa a Parlament épülete, amelyről képet az Országgyűlési törvény előírásaival összhangban lehet készíteni, és reklámcélú felhasználás esetén erre az Országgyűlési Hivataltól kell hozzájárulást kérni.⁷⁷ *„Természetesen a Parlament épületét a szerzői jog már nem védi, így ez a korlátozás sem szerzői jogi, hanem a Parlament épületének mint kiemelt, szimbolikus középületnek a hasznosításával kapcsolatos közjogi szabályozás. Ehhez hasonló megkötés pedig más törvényben, de akár helyi önkormányzati rendeletben is előfordulhat.”*⁷⁸

A fentieket összefoglalva rögzíthetjük, hogy felhasználásnak minősül az épület külső-belső kinézetéről, homlokzatáról, látképéről készült fotó, kép, festmény, bármilyen más felvétel készítése, majd ennek további többszörözése és terjesztése. Emiatt egy épület képének lefotózásához, arról más felvétel készítéséhez szükséges az épület szerzői jogi jogosultjának engedélye. Mindig egyedileg és előzetesen kell megvizsgálni, hogy az engedély kitől (építésztervezőtől, tulajdonostól, állami szervezettől vagy helyi önkormányzattól) szerezhető meg. Újabb épületek esetén a jogszerzést könnyebb visszakövetni, régi épület esetén egyfelől a jogosultkutatás nyújthat támpontot a szerző(k) személyére vonatkozóan, másfelől *„egy megfelelően megszövegezett jogszavatossági nyilatkozat tudja biztosítani az engedélyt adó fél felelősségvállalását.”*⁷⁹

5.2. Építészeti mű látképének fotózása

Az Szjt.-ben szabályozott és a jelen tanulmány korábbi fejezeteiben is részletezett szabad felhasználási esetek némelyike az épületfotózásra is adaptálható, illetve alkalmazható. A főszabály természetesen itt is ugyanaz: nem kell engedélyt kérni az épület képének felhasználásához, ha a felvétel készítésére az Szjt. ad engedélyt. A nyilvános helyen, állandó jelleggel felállított épületek látképéről szabadon, a szerző engedélye és jogdíjfizetési kötelezettség

⁷⁶ Az épület tervezésének és kivitelezésének körülményeit, a jogszerzés láncolatát a felhasználó általában nem tudja visszafejteni, régi épületek esetében néha senki sem bír elegendő információval arról, pontosan ki rendelkezik a felvételek készítés engedélyezési jogával. Kétely, kétség esetén (ha a szerző, illetve szerzői jogi jogosult személye ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodik) szóba jöhet az árvamű-státusz vizsgálata és az ennek megfelelő eljárásrend alkalmazása az Szjt. IV/A. Fejezete alapján.

⁷⁷ Lásd az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény 27/E-F. §-ait.

⁷⁸ Fodor: i. m. (69).

⁷⁹ Fodor: i. m. (69).

nélkül készíthető fotó, amely a továbbiakban szabadon fel is használható.⁸⁰ A jogalkotó célja itt kettős: egyfelől a művek közönséghez jutásának megkönnyítése, másfelől a kulturális ipar könnyebb működéséhez fűződő érdek egy város panorámájának akadály nélküli megörökítésének lehetővé tételével.

E szabad felhasználás törvényi feltételeinek egyszerre, egyidőben kell fennállnia. Az első és legfontosabb feltétel, hogy az építészeti alkotásnak a szabadban kell állnia. Tehát nem lehet szabadon fotózni egy múzeumban felállított makettet vagy olyan építészeti alkotást, ami egyébként fedett, zárt helyen van. A második feltétel, hogy az épületnek nyilvános helyen kell lennie. Nem beszélhetünk szabad felhasználásról azon épületek esetében, amelyeket például magánterületen, egy magánház elkerített kertjében építenek fel.⁸¹ A bírói gyakorlat értelmében nem mentesül az a fotós sem, aki magánszemély lakóházáról készít fényképeket, amiket reklámcélú kiadványban szerepeltet. Végül a mentesség harmadik feltétele, hogy az épület állandó jelleggel lett felállítva. Ebből következően kiesik a szabad felhasználás alól minden olyan építmény, amit szezonálisan, a használat utáni elbontás szándékával építenek, így az ideiglenesen, alkalm szerűen megépített épületekről készített fotók, például pavilon, sørsátor, fesztiválsátor, karácsonyi vásárra épített faház, időszakos kiállítás céljából felállított mű.

Kérdésként merül fel, hogy miként állítható elő a látkép, és mit lehet tenni az épületről szabad felhasználás keretében készített látképpel? Szerzői jogunk egyrészt lehetőséget biztosít, hogy az épület külső megjelenéséről a felhasználó szabadon készítsen képet, rajzot, fotót, festményt, felvételt bármilyen műszaki megoldással, bármilyen formában és bármely célra. „Alapvetően a kereskedelmi célú felhasználás sem kizárt, és ebben az esetben sem kell az épület tervezőjétől engedélyt kérni.”⁸² Összefoglalva mindezt: ha az épületen nem áll fenn szerzői jogi védelem, vagy az már lejárt, és közjogi vagy tulajdonjogi korlát sem merül fel, akkor az épületről vagy annak bármely részéről szabadon lehet fotót készíteni és azt tetszőlegesen felhasználni, az itt tárgyalt szabad felhasználási esettől (látkép) függetlenül.

5.3. A fotó átdolgozása és többszörözése

Nemcsak a fénykép elkészítése során mutathatja meg eredeti látásmódját a fotós, hanem a negatív előhívásakor, a digitális fotó átszerkesztésekor is létrejöhet szerzői jogi védelem alá tartozó mű, hiszen az alkotás tere végtelen lehetőséget nyújt az egyéni, eredeti jelleg megjelenítésére a fénykép elkészítése után is (például színek, tónusok megváltoztatása). Az így létrejött mű szintén szerzői jogi védelmet élvez, és ha ezt nem maga a fénykép készítője,

⁸⁰ Szjt. 68. § (1) bek.

⁸¹ Ezt támasztja alá a BH 2005. 143. számú eseti döntés is, amely szerint egy lakóházról készült fényképek reklámcélú kiadványokban történő szerepeltetéséhez minden esetben szükséges a tulajdonos engedélye is.

⁸² Fodor: i. m. (69).

hanem egy másik személy végzi már meglévő fényképészeti alkotások alapján, őt is szerzőnek kell tekinteni, akit szintén megilletnek a szerzői jogok.⁸³ Magát a folyamatot az Szjt. átdolgozásnak mint engedélyköteles felhasználásnak minősíti, mivel átdolgozás a mű minden olyan megváltoztatása, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.⁸⁴

A digitális világunkat behálózó számítógépes szoftverek is nagy szerepet játszanak a fotók átalakítása, egyéni jellegének kialakítása kapcsán, ez azonban nem jelenti azt, hogy bármilyen szoftver segítségével egyedi stílusú alkotást lehetne létrehozni. Erre példának ismételtén Natascha Kampusch portréfotóját lehet felhozni: az újságok az Eva-Maria Painer által még a lány eltűnése előtt készített, szerzői jogi védelmet élvező alkotást használták fel cikkek illusztrálásához oly módon, hogy számítógépes szoftverek segítségével öregítettek a fényképen. *„Ezt a technikát és az így létrejött alkotást az Európai Bíróság ítélete szerint nem lehet egyedinek tekinteni, ezért itt nem átdolgozásról, hanem csupán egy szerzői mű többszörözéséről van szó, ahol az így létrejött mű nem áll védelem alatt.”*⁸⁵

Barack Obama korábbi amerikai elnök fotójának poszterként történő megjelenítése kapcsán az képezte jogvita tárgyát, hogy a Shepard Fairey grafikus által egy letölthető szoftver segítségével átalakított fénykép egyedinek, eredetinek számít-e, ha teljesen más kontextusba helyezi az AP hírügynökség jogtulajdonában lévő művet. Az AP álláspontja szerint a képet feldolgozó művész nem kért engedélyt a kép felhasználására, átdolgozására sem az amerikai hírügynökségtől, sem a képet számukra készítő fotóstól. Fairey szerint viszont az általa végzett átdolgozás belefért a szabad felhasználás fogalmába, és ezzel azt sem érezte ellentéttesnek, hogy a fotóból készült grafikával (pontosabban az abból készült különféle plakátok, transzparenszek, pólók, bögrék és egyéb emléktárgyak értékesítésével) jelentős bevételre tett szert. Az ügyben peren kívüli megállapodás született, amelyben a felek nyomatékosították, hogy a jövőben bármely AP-kép feldolgozásához engedélyre van szüksége az alkotónak. A megállapodás amellet, hogy kimondatja a grafikussal, hogy csak a szerzői jogi törvényeket betartva használhat fel fotókat, azt is leszögezi, hogy az AP és Fairey szorosabb együttműködést folytat majd a jövőben, azonban az ennek keretében gazdát cserélő pénzüsszeg mértékét nem publikálták.⁸⁶

Összefoglalva az rögzíthető, hogy mind az átdolgozás, mind a többszörözés a szerző engedélyéhez kötött felhasználás, ezért fénykép esetében is az eredeti mű szerzőjétől kell engedélyt szerezni ahhoz, hogy az így létrejött alkotások jogszerűsége támadhatatlan legyen. Az átdolgozást nemcsak a többszörözéstől, hanem az ihlettől is el kell határolni. Veréb Viola

⁸³ SZJSZT-11/2009. Áru csomagolásán, reklámján felhasznált fotografiai mű szerzői jogdíja.

⁸⁴ Veréb: i. m. (55).

⁸⁵ Fotó a sajtóban (A Natascha Kampusch ügy szerzői jogi vonulata). L.: http://eszerint.blog.hu/2011/05/02/title_1618255.

⁸⁶ Völgyi Attila: Megállapodás Obama „hope” fotó ügyében. L.: <http://blog.volgyiattila.hu/2011/01/20/megallapodas-obama-foto-ugyben/>.

szerint „egy korábbi szerzői alkotás ötleteinek, gondolatainak csupán ihletként való felhasználása, a mű tartalmának, mondanivalójának újra felhasználása nem minősül átdolgozásnak, sem szerzői jogi engedélyköteles felhasználásnak, mivel az ötlet nem rendelkezik olyan egyéni, eredeti jelleggel, ami a szerzői jogi védelmet megalapozná.”⁸⁷ Az ihlet és a szerzői mű átdolgozása közti határvonalat csak esetenként lehet meghatározni, az Szjt. erre vonatkozóan nem tartalmaz általános iránymutatást.⁸⁸

5.4. Fotó reklámcélú felhasználása

Jogi megközelítésben a reklám speciális, többszereplős jogviszony, amelynek csupán egyik, de nem minden esetben kötelező szereplője a fotóművész. A reklámozó megrendeli a reklámszolgáltatótól a gazdasági reklámot, amelyet a reklámszolgáltató tesz megismerhetővé, így jut el az alkotás a reklám címezettjéhez.⁸⁹ Az összetett jogi helyzet tisztázására nevesíti az Szjt. a reklámozás céljára megrendelt művet, lehetővé téve a szerző vagyoni jogának átruházását. A gyakorlatból is következik ez a speciális megkülönböztetés, hiszen a szerző számára egyértelmű és körülhatárolt felhasználásról van szó, és a törvény kifejezetten rendelkezik arról, melyek azok a kötelező tartalmi elemek, amelyekre a felhasználási szerződés általános szabályain túl ki kell, hogy terjedjen a megállapodás, így különösen a felhasználás módja, mértéke, földrajzi területe, időtartama, a reklám hordozójának meghatározása, valamint a szerzőnek járó díjazás.⁹⁰ Ezek az előírások egyrészt szerzői jogi szempontból lényegesek a reklámmű alkotóinak, másrészt támogatják a fotóművész számára, hogy az elkészült művet milyen célközönségnek szánják, mennyi ideig szerepel a mű a reklámpiacon, milyen hordozón kívánják azt felhasználni, ezáltal segítséget nyújtanak a mű megalkotásában és kidolgozásában.⁹¹

A felhasználás jellegzetességei okán a reklám céljára megrendelt és ekként felhasznált művekre nem terjed ki a közös jogkezelés. E művek szerzője a reklámszolgáltatóval kötött szerződése alapján átláthatja, ellenőrizheti a reklámcélú felhasználás szerződésben engedélyezett teljes folyamatát, ismerheti a felhasználások pontos mértékét, sugárzás esetén időpontját, így a felek ehhez – és persze gazdasági erejükhöz, érdekérvényesítő képességükhöz – igazodó díjat alkudhatnak ki.⁹² Természetesen annak sincs akadálya, hogy már meglévő

⁸⁷ Veréb: i. m. (55).

⁸⁸ Például ugyanazon személy megrajzolása, majd később fényképen való megörökítése teljesen más alakban nem minősül a rajz átdolgozásának, mivel itt magának az ötletnek a felhasználásáról van szó.

⁸⁹ A gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény 3. §-ának 1) pontja szerint reklámozó: akinek érdekében a reklámot közzéteszik, illetve aki a reklámot megrendeli.

⁹⁰ Szjt. 63. § (1)–(2) bek.

⁹¹ Legeza Dénes István: A szerzői jogról – V. A fotóművész jogállása különböző jogviszonyokban – második rész. Fotóművészet, 55. évf. 2. sz., 2012, 1.: http://www.fotomuveszet.net/korabbi_szamok/201202/a_szerzoi_jogrol_%E2%80%93v.

⁹² Gyertyánf: i. m. (16), p. 370.

fotót használjanak reklámozás céljára, de ebben az esetben a fotós és a megrendelő külön megállapodásába azt is bele kell foglalni, hogy a fotót reklámozás céljára megrendelt műnek tekintik.

Fotó reklámcélú felhasználása tárgyában készült szakvéleményében az SZJSZT kimondta, hogy egy fotó reklámfelületen történő felhasználása díjazásának a megállapításakor a bevételarányos díjazáskor „*azt a bevételt kellene megállapítani – és ahhoz arányosítani a szerzői jogdíjat –, ami ezekhez a felhasználási módokhoz kapcsolódik, és nem a becsomagolt és reklámozott áru eladásához.*”⁹³

A HUNGART díjszabása részletezi azokat az eseteket, amikor díjfizetés ellenében jogsíthat felhasználásokat, többek között különböző reklámhirdetések céljából történő többszörözéseket (például reklámnaptár, reklámbrosúra, óriásplakát, molinó, buszreklám). A képző-, ipar- és fotóművészek alkotásainak díjszabásban felsorolt felhasználásai egyszeri alkalomra vonatkoznak, az ott megjelölt formában, terjedelemben és példányszámban, a terjedelem a mindenkori kiadvány szedéstükréhez igazodik. Ezek a felhasználások önkéntes közös jogkezelésbe tartoznak, tehát amennyiben a szerzők nem a HUNGART-on keresztül, hanem személyesen kívánnak engedélyt adni az egyes felhasználásokra, egy írásbeli nyilatkozattal kiléphetnek ezen felhasználások közös engedélyezéséből.⁹⁴ Örvendetes módon évről évre nő, és mára a százat is meghaladja a többszörözési és nyilvánosságához közvetítési jogaikat önállóan gyakorló alkotók (illetve jogutódok) száma, akik között jelentős arányt képviselnek a fotóművészek.⁹⁵

Az Sztj. 2012. január 1-jétől hatályos módosítása lehetővé teszi a képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások műpéldányainak reklámozási célú többszörözését és terjesztését, amennyiben ez a kiállított vagy a műkereskedelem keretében értékesített műalkotás reklámozását, népszerűsítését szolgálja.⁹⁶ Ez a szabad felhasználás tehát elsősorban kiállítási és árverési plakátokat, katalógusokat mentesít a jogszerzés kötelezettsége alól még abban az esetben is, ha maga az esemény belépődíj ellenében látogatható. E többszörözésnek és terjesztésnek is meg kell felelnie azonban a szabad felhasználás általános előírásainak.

Falinaltárakon szereplő sörök reklámképeinek promóciós anyagokban történő jogosulatlan felhasználása tárgyában született szakvéleményben az SZJSZT egyfelől megállapította, hogy „*a képek szerzői műnek minősülnek, szerzői jogi védelem alá tartozó, magas színvonalú esztétikai követelményeknek is megfelelő, professzionális alkotásokról van szó.*” Másfelől a szakvélemény a falinaltáron szereplő fotóból egy részlet átemelése kapcsán kitért az idézés és az átdolgozás jogi lehetőségeire is. Ezzel kapcsolatban az eljáró tanács egyértelműen kimondta, hogy „*fotóművészeti alkotás felhasználása esetében a mű részletét nem lehet idézni,*

⁹³ SZJSZT-11/2009. Áru csomagolásán, reklámján felhasznált fotográfiai mű szerzői jogdíja.

⁹⁴ Legeza: i. m. (91).

⁹⁵ <http://www.hungart.org/hungart-altal-nem-jogosithato-szerzok/>.

⁹⁶ Sztj. 36. § (5) bek.

tehát szabad felhasználásról nem beszélhetünk [67. § (5) bekezdés], továbbá az átdolgozás – vagy erre másnak engedély adása – is a szerző kizárólagos joga.”⁹⁷

5.5. Fotók internetes felhasználása

Az internetről származó képek, fotók kereskedelmi, illetve magáncélú felhasználásával kapcsolatban is sok a bizonytalanság abból a tévhitből kiindulva, hogy ha az adott tartalom letöltését a szerzője (tulajdonosa) nem tiltja, korlátozza vagy köti valamilyen feltételhez, akkor az már közkinccs, amivel bármit megtehetünk. A valóságban nincs különbség egy fotó, kép felhasználásával kapcsolatban aszerint, hogy interneten vagy nyomtatott sajtóban, blogban, weboldalon, promócióban vagy könyvben használják fel. „A képek, fotók forrása (keresőmotor, képkereső, képadatbázis, közösségi média, papíralapú fotó) sem teszi azokat önmagukban szabadon felhasználhatóvá.”⁹⁸

Internetes tartalmak esetében is kijelenthető az, hogy az Sztj. szerint minden egyéni, eredeti jellegű fotó és kép (akár grafika, akár számítógéppel bármilyen technikával létrehozott vizuális alkotás, állókép) szerzői műnek minősül, és annak bármilyen felhasználásához a szerző engedélye és a felhasználási engedélyért szerzői jogdíj fizetése szükséges. E főszabály alól csak a közkinccsnek minősülő szellemi alkotások, a védelmi idő eltelte és a szabad felhasználás esetkörei képeznek kivételt.

A leggyakoribb szabad felhasználás a magáncélú másolás, amely csak akkor valósul meg, ha mindezt magánszemélyként tesszük, a saját céljainkra. A munkahelyi felhasználási célra történő képletöltés vagy a kereskedelmi, üzleti célú letöltés már többnyire engedély- és jogdíjköteles. Ugyanígy külön engedélyt kell kérni akkor, ha ugyan otthon magánszemélyként, saját célunkra töltjük le a képet/fotót, de azzal közvetlenül vagy közvetve jövedelemre teszünk szert, illetve valamilyen formában bevételhez jutunk a tartalmak felhasználásával. A szabad felhasználás tehát nem vonatkozik arra, hogy a letöltött képet visszatöltsék az internetre, kitegyék a közösségi oldalakra, a neten elérhető akár privát, akár üzleti blogra, privát vagy üzleti honlapra, akár illusztrációként, kísérő képként vagy a honlapdízajn részeként.

Lényeges – nemzetközi egyezményekben és az Sztj.-ben foglalt – szerzői jogi fundamentum, hogy a jogvédett tartalmak internetre történő feltöltése (elérhetővé tétele, netes megjelenítése) nem másolásnak (többszörözésnek), hanem nyilvánossághoz közvetítésnek minősül, amellyel kapcsolatban nincsenek szabad felhasználási esetek. Mindez azt jelenti, hogy a netes felhasználás mindig engedély- és jogdíjköteles attól függetlenül, hogy az magánszemélyként, magáncélra történik vagy céggént professzionális üzleti célra. Nem válik közkinccsé a kép/fotó attól, hogy más már feltöltötte az internetre.

⁹⁷ SZJSZT-23/2007. Fotórészletek jogosulatlan felhasználása.

⁹⁸ Horváth Katalin: „A netről szedtem a képet, akkor szabadon használhatom, nem?” – A szerzői engedélyről, a felhasználás részleteiről. Jogi Fórum. L.: <https://www.jogiforum.hu/hirek/34955>.

Mindezek alapján az internetes képek csak akkor és úgy használhatók, ha a felhasználó megszerezte a szerzői jogosultól az engedélyt az adott típusú felhasználáshoz, és ha a szerző (jogtulajdonos) által megállapított jogdíj megfizetésre került, vagy ha a szerző kifejezetten úgy rendelkezett a művéről, hogy az az ő engedélye és jogdíjfizetés nélkül felhasználható. Ez utóbbinak az ellenőrzése nehézkes, a legtöbb képkereső szolgáltatásnak azonban van olyan beállítási lehetősége, hogy csak azokat a fotókat, képeket jelenítse meg a keresés eredményeként, amelyeknél a korlátlan, nem kizárólagos, bármilyen felhasználást a szerzői jogosult előzetesen ingyenesen engedélyezte.

Horváth Katalin a jogiforum.hu oldalon megjelentetett publikációjában a következőkben foglalta össze a képek, fotók weboldalra, blogra, közösségi oldalra való jogszerű feltöltésének módozatait:

- saját készítésű képek, fotók elhelyezése;
- olyan képeket használata, amelyek ingyenes és szabad felhasználását a szerző minden kétséget kizáróan engedélyezte;
- online fotóügynökségek ingyenes internetes adatbázisából letöltött képek, amelyeknél a fotóügynökség gondoskodott a jogok megszerzéséről;⁹⁹
- online fotóügynökségek fizetős internetes adatbázisából letöltött képek, amelyeknél szintén a fotóügynökség gondoskodott a szerzői jogi engedély meglétéről;
- fotóművész megbízása felhasználási szerződéssel egyedi képek, fotók készítésére jogdíjfizetés (vagy felhasználási engedély) fejében.

A fenti módozatok valamelyike útján megszerzett képek csak a felhasználási szerződésben (engedélyben) foglalt keretek között használhatók fel jogszerűen; ezek túllépése szerzői jogi jogsértést valósíthat meg. Alapvető az is, hogy a weboldalon, blogban stb. elhelyezett fotó mellett vagy alatt fel kell tüntetni annak szerzőjét, illetve a forrást, ahonnan a kép származik (például fotóügynökség), kivéve, ha a fotós kifejezetten kérte neve szerepeltetésének mellőzését. A becsülethez és a jó hírnévhez fűződő személyiségi jog alapján a szerzőt megilleti az a jog is, hogy nem lehet művét olyan kontextusban, illetve olyan módosítással felhasználni, amely becsületére vagy jó hírnevére sérelmes. *„Tipikusan ilyen a pornográf vagy egyéb felnőtt tartalommal összefüggésben történő felhasználás, de ilyen lehet adott esetben a politikai célú hasznosítás is. Nem lehet továbbá még engedély és jogdíjfizetés mellett sem felhasználni úgy a képeket, fotókat, hogy azzal mások jogait megsértsék, és nem védethetők le az így jogszerűen megszerzett képek, fotók saját név alatt, saját védjegyként vagy saját logóként sem.”*¹⁰⁰

Mindezeket a szabályokat jól példázza egy németországi jogeset. Egy iskola diákjai Spanyolországba utaztak. Egyikük beszámolót készített az útról, amelyet feltettek az iskola honlapjára. A beszámolóhoz a diák egy Cordobáról készült képet is csatolt, amelyet az internet-

⁹⁹ Ezekon az oldalakon általában részletes online licencfeltételek találhatóak, amelyek eligazítanak, hogy milyen célra, milyen korlátozásokkal engedélyezik az ingyenes adatbázisba tartozó képek felhasználását.

¹⁰⁰ Horváth: i. m. (98).

ről töltött le a forrás megjelölésével. Dirk Renckhoff fotós, a fotó készítője az Észak-Rajna Vesztfália tartományt perbe fogva a kép felhasználásának megtiltását kezdeményezte, és 400 euró kártérítést követelt. Az ügy lényeges előzménye volt, hogy a fotós korábban egy utazási internetes portálnak engedélyezte, hogy – nevének megnevezése nélkül – egyik képét a portálon nyilvánosságra hozza. A fotós véleménye szerint azonban ez az engedély az iskolára nem vonatkozik, ezáltal megsértették a szerzői jogát. A Német Szövetségi Legfelső Bíróság bizonytalan volt az eset megítélésében, ezért az Európai Bizottsághoz fordult, kikérve annak állásfoglalását, hogy ilyen esetben milyen szélesan kell értelmezni az Infosoc-irányelvet.¹⁰¹

Az Európai Bíróság kimondta, hogy ebben az esetben ismételt közzétételről van szó, mert egy másik weboldalon a képhez „új” közönség férhet hozzá. Márpedig minden ismételt nyilvánosságra hozáshoz a szerző engedélye szükséges. Ebben a tekintetben az sem számít, hogy a szerzői jogosult – mint ahogy ebben az esetben is – az internethasználók lehetőségeit a fotó felhasználása tekintetében előzetesen nem korlátozta. A bíróság egyértelművé tette azt is, hogy különbség van a másolt fotó netre való feltöltése és a szerzői jogi védelem alatt álló fotóhoz mutató hiperlink elhelyezése között. A linkekre, amelyek a különböző web-címeket összekötik, szükség van ahhoz, hogy az internet „jól működjön”. Ez azonban nem vonatkozik az egyes tartalmak egyszerű átmásolására.¹⁰²

A Bizottság javaslattevője előzetesen úgy érvelt, hogy a kép minden internethasználó számára szabadon és ingyen hozzáférhető, és azt nyereségszerzés szándéka nélkül a forrás megadásával tették fel az iskola honlapjára. Ez tehát nem minősül ismételt nyilvános közlésnek. Az Unió bírósága azonban más álláspontra helyezkedett, és az iskolák esetében sem kívánt kivételt tenni. Az ítélet konklúziója: ha az interneten egy fotó szabadon hozzáférhető, akkor sem lehet a fotós engedélye nélkül egy másik weboldalon közzétenni. Vagyis ha valaki letölt az internetről egy képet, és feltölti egy másik honlapra, szerzői jogot sért akkor is, ha feltünteteti a kép forrását.¹⁰³

ÖSSZEGZÉS

A cikkünkben ismertetett – döntően szerzői jogi, kisebb részben Ptk.-beli – szabályok és jogesetek ellenére kijelenthető, hogy a fotó és a jog kapcsolatát az alulszabályozottság és a jogi rendezésért kiáltó helyzetek különleges szimbiózisának kettőssége jellemzi. Mivel jogrendszerünkben mindmáig hiányoznak a fényképezés élet- és jogviszonyait rendező speciális jogszabályok, a keretjellegű, alapjogi szintű normák hézagait a joggyakorlat egészíti ki, alkalmazkodva a folyamatosan változó közfelfogáshoz és individuális igényekhez.

¹⁰¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdésekben történő összehangolásáról.

¹⁰² C-161/17. Land Nordrhein-Westfalen kontra Dirk Renckhoff.

¹⁰³ Barna Judit: A fotók átvételének szabályairól és a szerzői jogokról. L.: <https://muosz.hu/2018/10/12/a-fotok-atvetelenek-szabalyairol-es-a-szerzoi-jogokrol/>.

Az tehát nem állítható, hogy a jogfejlődés ne követné a közzsféra és a magánszféra bugyraiban végbemenő változásokat, amelyek kihatással vannak a fotós és a fotózás alanya vagy tárgya érzékeny viszonyára. A szerzői jog területén a leglényegesebb változás, hogy a régi Sztj.-vel ellentétben az „új” Sztj. nem különbözteti meg a szerzői jogi védelemmel bíró művészi fényképet (fényképészeti műveket) és a rokonjogi védelmet élvező fényképet. Az Sztj. már csak az egyéni-eredeti jelleggel rendelkező fotóművészeti alkotást nevesíti a műfajtak példálózó felsorolásában; a szakmai, privát fotózás eredménye kikerült a szerzői jog védőernyője alól.

A 2014. március 15-én hatályba lépett új Polgári Törvénykönyv pedig a képmáshoz fűződő személyiségi jogok körében változtatott (szigorított) a korábbi törvényi szabályozáshoz képest. Ennek lényege, hogy a korábbiakkal ellentétben már nemcsak a fényképfelvétel nyilvánosságra hozatalához, hanem – két kivétellel – pusztán elkészítéséhez is az érintett személy hozzájárulása szükséges. Az egyik kivétel a tömegfelvétel és a nyilvános közéleti szereplésről készült felvétel szabaddá tételére vonatkozik, a másik a rejtett kamerával történő felvételek készítésére ad lehetőséget jogsértések megelőzése és felderítése céljából.

A műtárgyfotózás, az épületfotózás, valamint a fotók átdolgozásának, másodlagos felhasználásának szakmai és jogi kereteit pedig elsősorban az SZJSZT és az annak állásfoglalásaira épülő bírói gyakorlat rendezte és rendezgeti napjainkban is.